

Ivo Strejček

Václav Klaus

Milan Knížák

Pavel Kolář

Karel Havlíček

Daniela Kovářová

Aleš Dvořák

Jana Berkovcová

Michael Canov

Václav Trojan

Jaroslav Turánek

Vilém Podrázský

**Marta Magdalena
Krumphanzlová**

KAM SMĚŘUJE ČESKÉ VZDĚLÁVÁNÍ A CO S NÍM DĚLAT?

Neradostný stav českého školství je tématem, které by mělo vzbuzovat řadu oprávněných obav rodičů i učitelů, a proto by mělo vyvolávat bouřlivou diskusi. Politickou, společenskou i odbornou. Je tomu ovšem tak?

Úvod

Neradostný stav českého školství je tématem, které by mělo vzbuzovat řadu oprávněných obav rodičů i učitelů, a proto by mělo vyvolávat bouřlivou diskusi. Politickou, společenskou i odbornou. Je tomu ovšem tak?

Ačkoliv politikové a politické strany často mluví o školství a vzdělávání jako o svých hlavních prioritách, opak už je celá léta pravdou. Ministry či ministryněmi školství se stávají nevýrazné politické postavy bez náležité odborné a společenské autority. Pravidelně tito lidé sice ujišťují voliče, jak moc jim školství leží na srdci, ale namísto nezbytných rozhodnutí, namísto vyčištění a zpřehlednění vzdělávacího systému svým činěním přispívají k jeho další chaotizaci. Zmatený politický aktivismus tak pravidelně s každým novým ministrem začíná i „novou“ reformou, aby další ministr onu – v té chvíli již „starou“ – reformu negoval a nahradil ji vlastní reformou „novou“. Výsledkem je zmatek, nepřehlednost, rezignace na řád. Tedy to nejhorší, co se může vzdělávacímu systému přihodit.

Ani českou veřejnost, jak se zdá, snižující se úroveň znalostí českých žáků a studentů netrápí tak, jak by si situace žádala. Proto ani netlačí své politické zástupce k podniknutí zásadních a nutných kroků. A to by měla. Už proto, že jsme stále častěji konfrontováni se smutnou realitou průběžně se snižující rovně znalostí české mládeže. Přesto pro část společnosti, která právě nemá vlastní děti na některém z jednotlivých stupňů vzdělání, a proto není přímo konfrontována s realitou, je školství a vzdělávání mimo její autentický zájem. Hlasu se tak v médiích snadno dostává nejrůznějším neziskovým organizacím, které do vzdělávacího systému úspěšně prosazují své představy

o „moderních“ metodách vzdělávání. Bez obtíží vnucují společnosti – závislé na mobilních telefonech a počítačích – představu, že žákům a studentům stačí ovládnout „kompetence“, protože získávání znalostí je jen zbytečným „biflováním“. Ti, kteří volají po návratu k náročnému znalostnímu školství, jsou vysmíváni tvrzením, že jsou to jen staromilci nerozumějící „modernímu“ dnešku. Výsledky šetření České školní inspekce ovšem bohužel potvrzují, že dnešní „módní“ vzdělávací trendy uspokojivé výsledky ani zdaleka nepřinášejí.

Odborná pedagogická veřejnost, zdá se, buďto propadla apatii a únavě v důsledku letitého stavu, ve kterém „reforma stíhá reformu“ bez pozitivních výsledků, nebo se naopak aktivisticky zapojuje spornými či dokonce škodlivými návrhy do procesu destrukce domácího vzdělávacího systému. Modernistickým aktivitám této části pedagogické veřejnosti ministerstvo školství nijak nevzdoruje. Jednak proto, že vlastní pevnou a jasnou koncepci nutné reformy školství v naší zemi samo nemá, jednak proto, že na rozhodujících místech ministerstva již zpravidla sedí progresivističtí úředníci. Je sice pravda, že protesty pedagogů jsou stále hlasitější, bohužel se však týkají pouze péče učitelských odborů o lepší platové ohodnocení pedagogů, namísto toho, aby se jejich protesty také týkaly obsahu pedagogické práce.

Institut Václava Klause trendy v českém školství sleduje a analyzuje s mimořádnou vážností. Uvědomujeme si, že kvalita znalostí a hloubka jejich pochopení a osvojení žáky a studenty přímo určují kvalitu českého hospodářství i společnosti na desetiletí dopředu. Odmítáme snění o jakési „vzdělanostní ekonomice“, jestliže vzdělávací systém selhává a úroveň znalostí se průběžně snižuje.

I proto dnes nabízíme sborník textů lidí, kteří se nedávno v našem institutu zúčastnili vážné diskuse na téma „Kam kráčí

české školství a co s ním dělat?“. Nešlo nám už pouze o diskusi s odborníky z praxe, cítili jsme nutnost přizvat i rozumné politiky. Společně, že v rámci výkonu svých politických mandátů se mohou pokusit řadu racionálních a nutných rozhodnutí prosadit.

Některé texty, které na stránkách dnešního Newsletteru Plus publikujeme, jsou nejen autorským shrnutím příspěvků, se kterými účastníci v našich Rozmluvách vystoupili, jsme ale také velmi rádi, že můžeme otisknout i texty rozsáhlejší a hlubší, které jejich autoři pro potřebu tohoto sborníku napsali. Součástí je i několik textů, které jsme aktuálnímu stavu českého školství věnovali již dříve. Otiskujeme je jako jedno z připomenutí, že zájem našeho institutu o tuto problematiku je dlouhodobý.

Velmi bychom si přáli, aby se dnešní publikace IVK dostala k co nejširšímu okruhu čtenářů a texty, které jsme do ní zařadili, se staly příspěvkem k přemýšlení, co opravdu vážně, rychle a zodpovědně udělat ke zlepšení kvality českého vzdělávacího systému.

Ivo Strejček
27. 3. 2024

Pocit eroze a rozkladu vzdělávacího systému přetrvává

Ivo Strejček

člen správní rady IVK

Existuje celá řada společenských, ekonomických a politických témat, která Institut Václava Klause zajímají, která podrobně sleduje, analyzuje a zamýšlí se nad jejich dopady i důsledky pro českou společnost. Mezi ta, která považujeme za mimořádně důležitá a o nichž jsme přesvědčeni, že na dlouhá desetiletí dopředu ovlivní budoucnost České republiky, patří stav a úroveň českého vzdělání.

Zabýváme se tématem vzdělání dlouhodobě a jeho stále se zhoršující stav nás trápí. Přesně před deseti lety – v březnu 2014 – jsme v sídle IVK na Hanspaulce pořádali „Rozmluvy“¹ na téma „Je míra indoktrinace našich dětí menší nebo větší než v pozdním komunismu?“². Po zajímavé debatě jsme už tehdy konstatovali:

- Naše školství nežije ve vzduchoprázdnu, nejen děti na školách, ale i společnost jako celek jsou předmětem velmi silné indoktrinace;

---

1 „Rozmluvy na Hanspaulce“ je formát, ve kterém k otevřené a svobodné diskusi zveme asi dvacet osobností majících k danému tématu co říci;

2 Zápis z pátých Rozmluv na Hanspaulce najdete zde: <https://www.klaus.cz/clanky/3541>;

- V českém školství došlo v předcházejícím období k mimořádně neblahému jevu: roztržení vazby učitel – rodič (prarodič), čímž se významně oslabilo spojenecké pouto „rodina – škola“;
- Naším dominantním názorem již tehdy byl „pocit eroze, rozkladu a destrukce českého vzdělávacího systému“;
- Řada řečníků se ve svých vystoupeních obávala „odklonu od klasického vzdělávání ve prospěch utváření jakéhosi nového člověka“;
- V debatě jsme rozlišovali mezi „indoktrinací shora“, za což jsme považovali oficiální dokumenty a každodenní politiku Ministerstva školství ČR i impulsy přicházející z Bruselu, a „indoktrinací zdola“, za což jsme považovali a stále považujeme aktivity nejrůznějších NGO, které s mimořádnou intenzitou vstupují do škol s propagací ideologických doktrín – ne vzdělání;
- Za nebezpečné jsme označili masové bujení nových měkkých oborů na našich vysokých školách. Tyto obory postrádají vážné metodologické fundamenty, a proto umožňují snadné a bezpracné studium, čímž přispívají k vytěsňování důležitých a pro společnost nutných oborů na okraj studentského zájmu;
- Souboj o naše školství je – ač si to drtivá většina lidí (zejména rodičů) vůbec neuvědomuje – „jednou z hlavních bitev současnosti, v níž se vede tichá válka o budoucnost mladé generace“;
- Boj o školství je také bojem o rodinu a tím se z něho stává souboj politický. Tak ale v Čechách tento souboj nechápe-me a nevedeme.

V únoru 2020 jsme, také v rámci Rozmluv na Hanspaulce s názvem „Jak je na tom české vysoké školství“, diskutovali

o českém školství, tentokrát o situaci na našich vysokých školách³.

Do třetice jsme dnes pozvali nejen hosty, kteří mají či chtějí k tématu stavu a perspektiv českého vzdělání co říci, ale také hosty, kteří mohou využít i svá politická zázemí Parlamentu České republiky, aby mohli svými návrhy leccos pozitivního prosadit. Dnes už ovšem nechceme jen bídný stav popisovat či konstatovat, dnes už cítíme povinnost alarmovat! I proto jsme Rozmluvy nazvali ostřeji: „Kam kráčí české školství a co s ním dělat“.

Název jsme zvolili záměrně silně. Myslíme si, že se od roku 2014, kdy jsme uspořádali první Rozmluvy s tématem školství, situace nijak nezlepšila. Naopak, vidíme další a další varovné signály! Zde jsou jen některé z nich:

- Základním signálem vypovídajícím o kvalitě výsledků českého vzdělání jsou Výroční zprávy České školní inspekce. Zpráva z roku 2022/23 na straně 76 uvádí katastrofální zjištění odhalující, s jak špatnou úrovní znalostí v předmětech jako fyzika, chemie, přírodopis nebo dějepis opouštějí žáci a studenti své školy. Ale nejen to. Mimořádně alarmující jsou zjištění ČŠI ohledně minimálních či dokonce nedostatečných čtenářských gramotností žáků základních a středních škol⁴;
- Základní teze i po těch letech trvá (či je dokonce významně zesilována): školství a vzdělání neexistují ve vzduchoprázdnu. Jsou součástí společnosti. Prosazují-li se ve společnosti, bohužel úspěšně, témata zelené ideologie,

---

3 Zápis ze šestnáctých Rozmluv na Hanspaulce najdete zde: <https://www.klaus.cz/clanky/4493>

4 In Kvalita vzdělávání v České republice, Výroční zpráva ČŠI, prosinec 2023, str. 75–77

- genderismu a multikulturalismu, vzdělávací systém tato témata neignoruje, ale absorbuje, zpracovává a rozvíjí;
- Ve společnosti je pěstováno stále častější (škodlivé) rozpojování vazby mezi výkonem a odměnou, což se projevuje i ve školství. Náročnost ve vzdělávání je stále aktivněji nahrazována povinným navozováním atmosféry bezpracného pohodlí (jako příklad uveďme aktuálně vedenou debatu o zrušení povinnosti domácích úkolů);
  - S tím souvisí stupňovaný politický tlak na nárok na vzdělání, oproti právu na vzdělání;
  - Slovo „liberální ve vzdělání“, ve smyslu zbavení vzdělání vlivu politických doktrín, bylo nahrazeno bezbřehým děláním si co jednotlivé školy či angažovaní učitelé chtějí;
  - Je nezbytné si uvědomit ještě další rozměr eroze úrovně vzdělání: na jedné straně tu existuje mocný vliv nejrůznějších menšinových zájmových skupin, které své zájmy úspěšně prosazují, na straně druhé je ovšem i fakt, že samy vzdělávací instituce pokřívují a zamořují vzdělávací systém (příklady mohou být nejrůznější nesmysly „chrlené“ do vzdělávacího systému například některými pracovišti pedagogických fakult);
  - To, že všechny neblahé jevy se prosazují tak úspěšně, je dáno několika momenty:
    - péče o vzdělání a jeho kvalitu není pro politické strany problémem zajímavým;
    - Ministrem (ministrýní) školství není – jako politický imperativ – pěstován a budován systém pojistek, které by zabránily pronikání a prosazování nápadů ničících kvalitu vzdělání;
    - Žijeme v době, kdy existuje Služební zákon č. 234/2014, který fakticky znemožňuje jmenovat ministrům své

vlastní kabinetů se svými vlastními lidmi tak, aby mohli sledovat jasnou linii. Kdybychom tedy měli říci, kde začít – mimo jiné – pak je to i změnou Služebního zákona.

Rozmluvy na Hanspaulce s názvem „Kam kráčí české školství a co s ním dělat“ neorganizujeme jako znalci detailů praktického života českých škol, jejich žáků, studentů i rodičů. Právě proto se těšíme na praktické zkušenosti, názory a poznámky každého z účastníků dnešních Rozmluv a byli bychom rádi, kdybychom v otevřené diskusi společně hledali cesty k nápravě.

Určitě chceme více poslouchat, než sami mluvit.

6. 2. 2024

Zápis z Rozmluv na Hanspaulce č. 17 na téma „Kam kráčí české školství a co s ním dělat?“

Václav Klaus

V úterý 6. února 2024 se v našem institutu konaly již 17. Rozmluvy na Hanspaulce, které byly věnovány – nikoli poprvé – našemu školství. Sešlo se celkem 23 účastníků, kteří více než tři hodiny – ve zcela souhlasném tónu – diskutovali vývoj našeho školství a jeho současný neblahý vývoj.

V úvodu bylo připomenuto, že to jsou již třetí rozmluvy věnované školství a vzdělávání. První, v březnu 2014 nastolily otázku „Je míra indoktrinace našich dětí v dnešních školách menší nebo větší než v pozdním komunismu?“, druhé, v únoru 2020, se zabývaly situací na našich vysokých školách. Zápisy o nich jsou k přečtení na našich webových stránkách.

Mezi účastníky bylo 6 členů našeho parlamentu, několik bývalých členů vlády, aktivní učitelé na různých úrovních škol, 6 univerzitních profesorů, méně členů stran vládní koalice než zástupců opozice, více lidí mimo politické struktury než politiků.

Gestor setkání Ivo Strejček v úvodu připomněl, že nás k tomuto tématu motivovala výroční zpráva České školní inspekce (z prosince 2023) o problémech a neuspokojivých výsledcích našeho školství. Ano, stav našeho školského systému nás trápí. Hledali jsme v diskusi příčiny vnější i příčiny domácí, ale i to, co si školství dělá samo.

Provést jisté shrnutí je v podstatě nemožné, ale některé základní – shodné – postoje a názory lze zformulovat. Vysoká míra shody byla v tom, že „kvalita školství dlouhodobě není základním politickým tématem“ (jen občas se jím stane – viz diskuse o maturitě z matematiky), že politické strany školství – včetně výběrů ministrů školství – podceňují. Zazněl vtipný výrok, že jsou ve většině případů často se měnící ministři školství „parašutisté“, tedy nikoli – svou minulostí – výrazné, všeobecně uznávané osobnosti našeho školství.

Mimořádně silně zněla kritika progresivistických tendencí ve školství a role aktivistů různých neziskových organizací. Vliv lobbistických organizací na školství a zejména na ministerstvo školství je enormní. Někteří účastníci mluvili až o „chobotnici“ neziskových organizací, která se snaží ovládnout naše školství. Tyto neziskovky, které žijí z absence práce ministerstva a dalších školských institucí, se např. dobře „chytly“ ve specifickém oboru velmi ziskového byznysu, který byl jedním z diskutujících nazván „byznys doučování“. Ten vzniká proto, že klesá spoléhání se na standard výuky. Mimořádným fenoménem je outsourcing práce standardních institucí do CERMATu. Ne-funkce státních institucí a absence řízení vytváří prostor pro tyto neziskovky.

Za fatální chybu byla považována víra v „globální tendence a trendy“, důraz na informace, a ne na znalosti a dovednosti a to, že nepřetržité reformy našeho školství jsou výlučně přebírány ze zahraničí, že většina zaměstnanců ministerstva školství jsou lidé bez pedagogické praxe. Byla kritizována role služebního zákona i zákon o státní službě.

I když už je to otřepané téma, došlo i na inkluzi, která je podle silného výroku jednoho z účastníků „zlo od samých základů“. Bylo zmiňováno i roztržení vazby mezi učitelem a žákem (či studentem) a učitelem a rodinou. Debata byla i o nepřetržitém

„snižování laťky“, o zvyšování nároků žáků, studentů a části rodičů na „pohodu při výuce“, o nevhodě doma, u vysokých škol o ničivé roli senátů, o ztrátě „celku“ učitele vzhledem k nadměrné specializaci docentů a profesorů a zejména o vlivu grantového systému, o vytváření grantových koalic a o ideologizaci grantů.

Drtivá většina účastníků byla k našemu dnešnímu školství výrazně kritická. Vývoj je považován – v představitelné budoucnosti – za „nevratný“, není možné „nastoupit cestu zpět“, současný systém opravit nelze, ale bylo připomínáno, že se „školství nedá odtrhnout od celku společnosti“ a že proto „řešení nemůže přijít zevnitř rezortu“, i když dnešní sebe-destrukční procesy svou roli i tam hrají. Přesto bylo silné volání po „připravování se na změnu“, po využití „okna příležitosti“ (window of opportunity), i o využití nikoli nevýznamné míry decentralizace našeho školství (což jiní považovali za problém) k nejrůznějším pokusům o racionalizaci školství.

Byli jsme si – opravdu všichni – plně vědomi úlohy školství (a jeho nezastupitelnosti v této věci) v udržování „soudržnosti“ společnosti (podle jednoho z účastníků a „koheze společnosti“ podle jiného).

Silně zněla kritika „podceňování výuky“ (zejména na vysokých školách, a role, kterou v tom hrají granty). Podceňování výuky a zejména standardních předmětů (ve prospěch tzv. průřezových témat) je považováno za fatální chybu našeho základního a středního školství.

Samozřejmě jde o rodinu a domácí výchovu. Byla připomínána mimořádná motivace vietnamských dětí u nás, i staré české „učit se, učit se, učit se“. Prof. Knížák ve svém písemném textu připomněl roli výuky krasopisu a memorování. I o věci tohoto typu strašně moc jde. O znalosti a vědomosti, nikoli o pouhou komunikativnost a o schopnost networking. Nejsou

třeba „vizionáři“ ve školství, ale dobří učitelé. Nejsme si jisti, že je naše pedagogické fakulty vytvářejí.

Pocit z této debaty byl výborný, ze školství podstatně méně.

7. 2. 2024

Destrukce vzdělávání

Milan Knížák

Považuji problém vzdělávání za zásadní, poněvadž jde o proces, který se podílí na formování člověka od útlého věku. Současné školství se zredukovalo na předávání informací, pseudo-vyrovňování šancí, navíc podporuje genderový zmatek a verifikuje aktivistické teorie.

Základním pilířem školství nebylo předávání informací, ale osvojování návyků, zdůrazňování nutnosti struktur a životních rytmtů, důraz na hledání morálky a uvědomování si potřeby limitů a povinností. Důležitou součástí vzdělání byla i určitá zdrženlivost, úcta a skromnost. Učitelé bývali morálními vzory, a i když nebyli vždy schopni tento ideál naplnit, byli tak vnímáni, a to vytvářelo nároky.

Ze základního vzdělávání se vytratily disciplíny jako je např. krasopis, který jasnou a nenásilnou formou rozvíjel součinnost fyzického projevu s myslí a podporoval tak smysl pro kázeň, která se z dnešního školství téměř vytratila. Byla to první estetická výchova, která měla vliv na utváření obecného vkusu.

Další element, který mizí ze škol, je memorování. Ještě dnes s rozkoší dolují v paměti texty básní nebo fyzikálních zákonů, které jsem se ve škole naučil nazpaměť. Vytvořila se tak určitá kulturní báze, která modelovala další život.

Postava učitele ztratila důstojnost. Stává se z něho druh údržbáře, opatrovníka až sluhy.

Zhoubný je trend k všeobecnému nabízení vzdělání, i když jeho diferenciací by lépe vyhovovala potřebám společnosti. Dnes máme daleko víc zbytečných studentů než pro společnost potřebných řemeslníků a dělníků, jejichž vzdělávání zkolabovalo.

Nesmyslná je nivelizace, při které se za každou cenu snažíme vyrovnat rozdíly mezi žáky, místo abychom rozdílné dispozice citlivě rozeznávali a využívali.

Vysoké učení přestalo být elitním, a proto hluboce klesla jeho kvalita. Kritické postoje pedagogů jsou považovány za dehonestaci. Vztah mezi pedagogem a studentem ztratil na pětě potřebné pro vytvoření studijní atmosféry. Pro ilustraci je dobré se podívat na témata diplomových a doktorských prací, především na humanitních fakultách. Je to snůška groteskností až pitomostí vypracovaných velmi často za státní, tedy naše peníze. Finanční nároky škol se stále zvětšují úměrně s klesající kvalitou.

Nejhorší je situace na uměleckých školách, které se mění ve zmatená aktivistická doupata nenabízející žádný systematický výukový proces.

Pokud se nevrátíme k strukturovaně stabilizované společnosti, pokud nezaložíme výuku na systému povinností a limitů, společnost rychle zdegeneruje. Překonávat nesnáze je nejlepší školou pro naplnění života. Současné „antidepresivní programy“ vedou k prohloubení depresí, snížení odolnosti a ztrátě sebezáchovy.

Současné školství je přímá cesta k sebezničení!

4. 2. 2024

Kam kráčí učitel?

Pavel Kolář

vysokoškolský pedagog

Virus negramotnosti se šíří

Na konci roku Česká školní inspekce vydala zprávu, která shrnuje a hodnotí výsledky českých patnáctiletých žáků v mezinárodním šetření PISA (Program pro mezinárodní hodnocení žáků), které je v současnosti považováno za největší a nejdůležitější mezinárodní šetření v oblasti měření výsledků vzdělávání. Jeho hlavním záměrem je poskytnout informace o úspěšnosti a efektivitě vzdělávacích systémů. Spočívá v opakovaném zjišťování výsledků v oblasti čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti. Čtenářská gramotnost spočívá v porozumění textu, matematická v aplikaci naučených pojmů a postupů v reálném životě, přírodovědná v pochopení různých dějů kolem nás. PISA testy jsou ve jmenovaných oblastech zaměřeny kompetenčně, což znamená, že zkoumají, jak žáci dokážou využít osvojené znalosti a dovednosti v osobním životě, při dalším studiu či na trhu práce.

Co nám říkají výsledky o českých patnáctiletých a jak je interpretovat? Pozitivní je, že ve srovnání s ostatními sledovanými zeměmi si vedeme ve znalostech nadprůměrně. Co je však velmi alarmující, výrazně narůstá podíl žáků, kteří nedosahují základní gramotnostní úrovně nezbytné pro plnohodnotné fungování v životě. V tomto ohledu jsme čtvrtí nejhorší z 81 zúčastněných zemí. Již dřívější zkušenosti ukázaly, že tito jedinci

budou mít v budoucnu problémy s pochopením a porozuměním běžných životních situací, což se projeví nejen v jejich životě, ale má to významný průnik do života celé společnosti.

Kde se bere virus negramotnosti?

Rozevírající se nůžky gramotnostní úrovně ukazují, že příčiny nelze hledat pouze v neefektivitě vzdělávacího systému, ale pro jejich pochopení musíme vycházet také z kontextových dotazníků. Z nich zjišťujeme například, jaký je vztah mezi socioekonomickým zázemím žáků a jejich výsledky, jaké jsou vztahy žáků s učiteli, jaký je jejich postoj k učení nebo jaké mají podmínky ve škole. Dotazníky nám lépe ozřejmí širší důvody tohoto neradostného stavu. Ukazuje se, že významným faktorem, který stojí za zhoršenou úrovní vzdělání, je rodinné a socioekonomické zázemí žáků, které podmiňuje vztah dětí k vzdělání, ke škole a k učitelům. Dotazníky také vypovídají, že za příčinou nedostatečného vzdělání stojí výrazný rozdíl v úrovni jednotlivých škol.

Učitel v područí

Úkolem škol je předávat znalosti a vědomosti, ale jejich poslání spočívá také v osvojování si návyků a životních rytmů, v podpoře smyslu pro povinnost, v nastavování respektu k tradičním etickým a morálním hodnotám, ve vytváření vztahu k fyzickým aktivitám, estetickému vnímání atd. Můžeme diskutovat o celém spektru přístupů, jak tyto nesnadné úkoly naplňovat, ale vždy bude hlavním pilířem tohoto nelehkého procesu učitel, který musí být přirozenou autoritou a morálním vzorem. I přesto, že není schopen tento ideál naplnit, musí tak být vnímán, aby to vytvářelo nároky a možnosti jejich vymáhání! Role učitele musí vycházet nejen z jeho vědomostí (máme a vždy jsme měli hloupé a chytré učitele), pedagogických

schopností a morálního kreditu, ale i z nastaveného a přirozeně chápaného společenského respektu k němu.

Sám si velmi dobře pamatuji, co jsem cítil v dětství, ale i na vysoké škole k učitelům, profesorům, ale i trenérovi či starším kamarádům. I když jsem o některých měl pochybnosti, byli pro mě přirozeně nastavenou autoritou, vůči které jsem udržoval určitou zdrženlivost, úctu a vystupoval se skromností. Pro dnešní svět je typické tento přirozený vztah, který je součástí vrozeného instinktivního chování, v trendu „liberálních“ hodnot potlačovat. Považujeme jej za příliš frustrující a nekorektní. Neuvědomujeme si, že bez nastavené podřízenosti a nadřízenosti se nemůže rozvinout ani základní forma lidského vztahu, spojující členy rodiny. Ve společnosti, která není hierarchizovaná, se dítě ocitá v situaci, kdy nemůže uplatnit instinktivní touhu po dosažení vyššího postavení, a protože rodiče či učitelé nekladou, ale hlavně ani nemohou klást žádný odpor, dítě si často neumí se situací poradit a začne ji zneužívat. Ocitá se v roli vůdce, ve které mu však vůbec není dobře, protože bez silnějšího nadřízeného se cítí nechráněno. Dítě musí být trochu „frustrované“. Když při svém jednání nenarazí na očekávaný odpor, vnímá to podvědomě jako slabošství a nikdy se nebude s takovým nositelem nároků identifikovat a neuzná jím předávané hodnoty. Jen když autoritu uznávám, respektuji, budu schopen přijmout od ní předávané znalosti a vědomosti a brát je za své.

Učitel v dnešní době ztrácí svou společenskou pozici a stává se z něho určitý druh opatrovníka až sluhy. Podporovatelem pozice žáka proti učiteli se často stává rodič. Tento problém prolíná celý vzdělávací systém a na vysokých školách je dokonce legislativně potvrzen. Například zákonem stanovený samosprávný zastupitelský orgán (akademický senát) vysoké školy či univerzity, který provádí volbu děkana, usnáší

se k jeho odvolání, schvaluje rozdělení finančních prostředků, podmínky pro přijetí ke studiu a má mnoho dalších funkcí, má na řadě škol složení ana partes, tzn. je rozdělen stejným dílem mezi studenty a pedagogy. Nedávno jsem byl dokonce účastníkem dlouhé debaty týkající se otázky, zda je možné, aby se stal předsedou akademického senátu student.

Dalším zakotveným právem studenta je anketní hodnocení, a to nejen kvality výuky, ale i hodnocení určité vstřícnosti ze strany učitele. Mohli bychom jmenovat i další nová práva studentů, která se jeví jako liberální, ale v konečném důsledku zpochybňují význam přirozené autority učitele a často vedou k jakémusi účelovému „kámošství učitele s žákem“, v němž není výjimkou tykání.

V celém kontextu je třeba připomenout, že tisíce dětí se staly nešťastnými neurotiky i s řadou případů suicidiálního chování právě v důsledku této „nefrustrující“ formy výchovy opřené o potlačování přirozené formy hierarchizace, tedy nadřazenosti a podřízenosti.

Učitel pod ideovým bičem

Současná pozice učitele je složitá i z druhé strany. Vybraný okruh nositelů zítřků, v nichž hraje roli i řada aktivistů různých neziskových organizací v ideovém propojení na EU, určuje, jak mají vypadat školské osnovy, čemu a jak se má dítě ve škole učit, jaké má mít po skončení školy názory na život a společenské jevy. Úloha učitele při tvorbě a náplni vzdělávacího procesu je téměř nulová. Učitel je pouhým vykonavatelem a nesmí se od tohoto ideového směru v žádné názorové variabilitě odklonit, neboť při formování občana od narození až do smrti je kladen důraz na nezastupitelnou úlohu státu. Určovatelé obsahu našeho myšlení nechtějí v podstatě nic jiného než zopakovat pokus socialistického inženýrství. Jsou přesvědčeni, že za

nových podmínek stejný soubor hodnot může vést k zásadně odlišným, veskrze pozitivním výsledkům. Má-li pak absolvent postoje „závadné“, pak škola a učitelé své poslání nesplnili. Situace se obrátila. Stát tu není kvůli člověku, nýbrž člověk kvůli státu!

10. 2. 2024

Snižování laťky úrovně vzdělání je nepřijatelné

Karel Havlíček

místopředseda PS PČR

Největší problém nevidím v tom, že upadá kvalita vzdělávání, ale v tom, že si to nechceme připustit, a tudíž nehledáme nápravu. Místo toho se progresivisticky ubezpečujeme, že to je trendem v celém pokrokovém světě, uklidňujeme se mezinárodními žebříčky, ve kterých jiné vyspělé země dopadají ještě hůře. V horším případě čekáme, že někdo nad námi najde nějaké geniální globální řešení.

Ze školy děláme institut pro přijímání informací, a i to občas bagatelizujeme, poněvadž si namlouváme, že nové technologie nám i tento institut dokáží nahradit. Zapomínáme, že cílem vzdělávání není jen přejímání znalostí a dovedností. Škola by v nás měla upevňovat respekt vůči rodičům, učitelům, starší generaci, náboženství, ale i respekt vůči úspěšným a pracovitým. Měla by nás naučit nejen elementární pokoře ke svému blízkému i vzdálenějšímu okolí, měla by v nás posilovat zdravé sebevědomí a rozvíjet naše silné stránky. Měli bychom se ve škole naučit vyhrávat i prohrávat, soutěžit a nebát se poměřovat kvalitu nabytých znalostí. Škola by nás měla naučit se učit, přemýšlet o světě kolem nás a nejen přebírat, ale i třídit, vyhodnocovat a využívat informace.

Místo toho vidíme, jak si snižujeme laťku náročnosti a ulevujeme si. Místo zdravé soutěživosti jsme korektní, bojíme se

ukázat na podprůměrné. Jistota postupu ze základní na střední a ze střední na vysokou zabíjí motivaci a tím i jakoukoliv snahu zabojet a prokázat schopnosti tím, že budu umět více než mí vrstevníci. Do toho všeho plkáme o nezbytnosti technického vzdělávání, přičemž děláme vše pro to, aby tam děti nechodily.

Jak z toho ven? Nenechat si nabulíkovat, že jinde je to ještě horší a že jsme vlastně nad průměrem vyspělého světa (je vůbec otázkou, co je dnes a co bude za pár let vyspělý svět). Na pozici ministrů musí být dosazováni kompetentní lidé s velkým přehledem v oblasti vzdělávání, nikoliv „parašutisté“ s politickým krytím. Musíme nekompromisně odstříhnout řadu zbytečných neziskovek, přísátých na rezort školství jak pijavice, které bezpečně vědí, kudy běží zajíc, ale ve skutečnosti jim jde jen o jejich vliv, peníze a pocit, že otáčí kormidlem směrem ku správnému a jedině možnému směřování dětí. A konečně, nespolehejme tolik na nové technologie, ty jsou nepochybně užitečným nástrojem, ale nikoliv cílem našeho vzdělávání. Ne vše v minulosti bylo špatné, ne vše je zastaralé, a ne vše moderní nás nutně posune dál.

6. 2. 2024

Krise školství jako součást krize celé společnosti

Daniela Kovářová

senátorka a prezidentka Unie rodinných advokátů

Je skvělé, že mám příležitost debatovat v přítomnosti vybrané sestavy na tak vážné téma, jakým je stav našeho školství, a to vedle skutečných odborníků na školskou problematiku. Ale nedá mi nepředeslat jednu myšlenku, jakkoli se mnohým z vás bude zdát samozřejmá. Ano – školství, vzdělávání a výchova dětí a mládeže je v úpadku, v krizi. Ale tato krize je jen jedním z aspektů celkové krize společenské. V době, kdy zažíváme dobu postfaktickou, postargumentační, dobu odvržení autorit a ctností, v době útoku na rodinu, v době všudypřítomného progresivistického revolučního fanatismu je nemožné, aby všechny tyto jevy nedopadaly drtivě i na školství. Jestliže ve svém krátkém příspěvku hovořím zejména o velmi speciálním a úzkém aspektu vzdělávací problematiky, nijak to neznamená, že bychom si v každém okamžiku neměli být vědomi širšího civilizačního kontextu.

Máme před sebou tvrdá data o současném stavu české mládeže. Potvrzují, co jsme mnoho let sami pozorovali kolem sebe a co jsme si všichni mysleli. K alarmujícím výsledkům znalostním a schopnostním o českých dětech a dospívajících přidám další, stejně deprimující údaje: mladí lidé přestávají číst, jejich duše jsou stále křehčí, špatně spí, propadají depresím a stále více potřebují ke svému životu psychofarmaka. Ve větší míře

se pokoušejí o sebevraždy, ve školách mají výchovné problémy, nezvládají běžný život, mají méně sociálních kontaktů než dříve, méně přátel, méně sexuálních zkušeností, prokazatelně klesá jejich zájem o první sexuální kontakty a v dospělosti jejich pohlavní život. Ačkoliv se kriminalita v České republice během posledních desetiletí snížila ve všech sledovaných kategoriích, vzrůstá agresivita a kriminalita dětí a mládeže.

Tato tvrdá data neplatí jen pro Českou republiku, ale srovnatelné údaje vyplývají z výzkumů vedených ve všech zemích světa.

Jak se to stalo a kde lze hledat příčiny současného stavu? Vidím je ve čtyřech tendencích, z nichž každá by byla zkázonosná sama o sobě, avšak dohromady působí synergicky a multiplikačně a o to děsivěji:

První tendencí je „nevýchova doma“. Výchova potomků je neutuchající každodenní náročná činnost, k níž je třeba se nutit, abychom dětem neustále nastavovali hranice. Po roce 1990 však do našich končin dorazil západní trend „nevýchovy“ založený na přesvědčení, že dítě nesmí být vystaveno omezování a stresům a že je třeba je nechat, aby si samo vybralo, čemu se bude věnovat, kdy a jak bude dozrávat. Pro rodiče je tento stav jednodušší, dětem však jednoznačně ubližuje, protože když se nenaučí respektovat hranice a plnit povinnosti doma, nebude je schopno nastavovat a ukládat úkoly a výzvy samo sobě.

Druhou tendencí je snižování náročnosti ve škole. České školství během posledních let přešlo od trénování mozků, od náročnosti a přirozené soutěže k odstranění známek a k tendenci „hlavně aby se školák ve škole cítil dobře“. Nejdůležitější už není se něco nového naučit, ale hlavně děťátka nestresovat. Učitel u dětí i u rodičů během let ztratil autoritu, už dávno to není vzor či Prométheus, který v dětech zažehne touhu po poznání.

Třetí katastrofou bylo období covidových restrikcí a uzavření škol takřka na dva roky. Nešlo ani tak o to, že by děti nebyly schopny posléze dohnat zameškané učivo. Zkázonosné bylo takřka dvouleté přerušení sociálních kontaktů, jež jsou v období dětství a v dospívání nezbytné pro zdravý rozvoj sociálních dovedností. Dva roky v životě dítěte či dospívajícího je obrovsky dlouhá doba, pro menší děti to byla čtvrtina či šestina jejich dosavadního života, navíc v období, v němž jsou sociální kontakty s vrstevníky podmínkou budoucího zdárného rozvoje kamarádkých a partnerských vztahů. Osvícení rodiče v té době nerespektovali státem vydané zákazy kontaktu a za zavřenými dveřmi nechávali své děti se potkávat se stejně starými dětmi a s mládeží. Výhodu měly děti s více sourozenci. Naopak děti, které dva roky seděly samy před obrazovkami tabletů a upadly do sociální izolace, tento hendikep některé nedoženou nikdy, což se právě dnes už jasně ukazuje.

Rodinní odborníci po celou dobu covidových restrikcí volali po okamžitém otevření škol a varovali před negativními dopady sociální izolace dětí. Nikdo jim nevěnoval větší pozornosti a všechna varování politické špičky bagatelizovaly.

Poslední kapkou v poháru pak bylo masivní zlevnění chytrých telefonů, k němuž došlo po roce 2012, což vedlo k jejich rozšíření mezi všechny věkové kategorie. Děti a mladí lidé si velmi oblíbili sociální sítě a dnes se tak jednotlivé země světa liší politickým zřízením, průměrnou teplotou a přístupem k akutní lékařské pomoci nebo k teplé vodě, ale chytré telefony dnes mají všichni mladí lidé (a nejen oni).

Jak se již také ukázalo, sociální sítě jsou v důsledku svých algoritmů vysoce návykové. Děti a mládež si na ně zvykli a nahradili byvší osobní setkávání kontakty prostřednictvím sociálních sítí. Tento trend u nich způsobil digitální demenci, neschopnost pochopit delší text, závislost podobnou závislosti na

tvrdých drogách a poruchy spánku, protože mnozí mladí lidé cítí nutkání i v průběhu noci kontrolovat aktivitu na sociálních sítích a oblíbených digitálních platformách. Digitální závislost je novou psychiatrickou diagnózou a lze se s ní setkat stále častěji.

Průměrný občan ČR kontroluje svůj telefon 50x denně, čtením a posíláním e-mailů tráví 13 hodin týdně, na obrazovku se dívá 7 hodin denně. Dvouleté děti sledují obrazovku 2 hodiny denně, osmileté děti už 5 hodin denně. Čtvrtina mladých lidí není schopna reálné mezilidské komunikace a komunikuje spolu s ostatními elektronicky i doma¹. Více než polovina Čechů po mobilním telefonu sahá každé ráno okamžitě po probuzení. Tvrdá data a srovnání poskytují alarmující výsledky: lidstvo hloupne, IQ se snižuje ve všech sledovaných parametrech, za posledních 10 let celosvětově vzrostl počet zjištěných případů deprese o 33 %. V roce 2017 trpělo v ČR 20 % obyvatelstva duševní nemocí, dnes činí tento podíl 30 %. Polovina studentů trpí úzkostí, zneužívání psychofarmak stoupl trojnásobně, podobně jako sebevražedné pokusy. Knihy dnes čte méně než 1 % dětí². Zpráva o digitálních závislostech v ČR za loňský rok ze dne 27. 6. 2023³ hovoří o tom, že až půl milionu lidí trpí takzvanou digitální závislostí.

Technologie zásadně ovlivňují mysl lidí, jejich interpretaci i chování. Informaci podanou digitálně mozek zpracovává odlišně, než když ji člověk čte z papíru, který drží v ruce. List papíru a hmatový vjem posiluje zapamatování i zápis informace

- 1 Údaje a informace z prezentace MUDr. Martina J. Stránského, profesora neurologie na univerzitě v Yale, přednesené na semináři v Poslanecké sněmovně dne 19. 9. 2023.
- 2 Závěry z dlouhodobého výzkumu, který již 30 let mezi mladými provádí sociolog doc. PhDr. Petr Sak, CSc.
- 3 Zpráva o digitálních závislostech v České republice 2022, kterou zpracovalo Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti.

do dlouhodobé paměti. Výuka výlučně digitálně bez použití papíru neumožní mozku přesun informací z krátkodobé do dlouhodobé paměti. Navzdory tomu se řada škol holedbá vyučováním pomocí moderních technologií a bez použití papíru.

Mobilní telefony a počítače jsou součástí našeho světa. Pro střední a starší generaci jsou relativní novinkou, i když jsme se s nimi naučili během let zacházet. Mladá generace jiný svět nezná, jejich nedílnou součástí jsou sociální sítě a sociální média. Přístroje však vyžadují pozornost, i když jsou vypnuté. Neustále nutnost kontrolovat, co je nového, narušuje dialog a tvorbu paměti, snižuje kvalitu konverzace a empatie, znemožňuje porozumění a vede k horším výsledkům ve škole, v práci, v osobním životě, při jednání. Závislé mozky potřebují dopamin poskytnovaný sociálními sítěmi, „lajky“, reakce, komentáře apod. Neustále touží po odměně, což vede k nutkavému, opakujícímu se chování, k chybám, k závislostem. Přítomnost mobilního telefonu tvoří pocity nutkavosti, zvyšuje hladinu kortizolu, a tím zvyšuje riziko deprese, obezity, infarktu, mrtvice, demence, cukrovky či poklesu sexuální aktivity.

Výsledkem jsou alarmující závěry dopadající zejména na mladou generaci (do 30 let): neschopnost předvídat problémy a řešit je, upřednostnění vlastních zájmů (více než polovina by raději nepracovala, než pracovala v nepohodlí), potřeba neustálé gratifikace, neschopnost se soustředit, neschopnost komunikovat/diskutovat, neschopnost dospět. Výsledkem je nárůst úzkosti, deprese, pokles produktivity⁴. Tyto výsledky popisují výzkumy ve všech zemích světa, na všech kontinentech. Jsou stejné v demokraciích i v totalitních zemích, ať vládou konzervativní či liberální vlády, na jihu stejně jako na severu. Jen lidé ve velkých městech jsou v předstihu před lidmi z menších měst

---

⁴ Jonathan Haidt: *Coddling of the American Mind* (2018).

a z vesnic o tři až o pět let. Životní úroveň ani hmotné podmínky na tyto děsivé závěry nemají vliv.

Otázka zní, zda za této situace existuje cesta zpět. Podle mého názoru nikoliv nebo velmi obtížně. Současný stav vyhovuje rodičům, učitelům i dětem. Kriticky ho vidí psychologové, zdravotníci, lékaři. Prozíraví jednotlivci se snaží své děti chránit před chytrými telefony a závislostí na sociálních sítích. Vizionářské státy přijímají zákony zakazující chytré telefony pro nejmenší děti a omezují dobu na sociálních sítích pro větší děti. My jdeme opačnou cestou – horujeme pro digitalizaci a do škol zdarma dodáváme tablety, podporujeme online výuku.

Vidím dvě paralelní cesty, které mohou stávající stav bohužel nikoliv zvrátit, ale minimálně zhoršující se tendence zpomalit. První cestou je podpora všech aktivit (sportovních, kulturních, hudebních, společenských...) vedoucích děti od mobilů. Druhou cestou pak je edukace veřejnosti, aby pak zhlouplé děti jednou nežalovaly stát o náhradu škody a aby rodiče věděli, že chytré telefony a sociální sítě jsou stejně škodlivé jako alkohol, tabák nebo heroin.

Obávám se však, že pro generaci ve věku od 12 do 30 let už je pozdě.

7. 2. 2024

Domácí úkoly

Aleš Dvořák

bývalý vrchní rada MŠMT

Otázka domácích úkolů se v debatě o krizi a nápravě školství může na první pohled jevit jako zcela podružný detail. Již na ten druhý se však ukazuje, že tento systémový detail může naopak být oním nárožním kamenem, o který se klopýtá, který nelze pominout, a skrze nějž lze nahlédnout vážnost choroby, kterou nejen naše školská soustava strádá. Tlak na zákaz domácích úkolů je natolik soustředěný, že to vylučuje možnost, aby se jednalo pouze o eliminaci přežitě a neproduktivní maličkosti. Nedávno jsme mohli zaznamenat u našich polských sousedů, jak nová progresivistická Tusková vláda neměla po převzetí moci nic lepšího na starost, než aby celoplošně zakázala ukládání domácích úkolů.

Argumentaci proti domácím úkolům zpravidla vedou liché představy, že vzdělávání se odehrává v přesně ohraničené době školní výuky, a že po zbytek dne má žák právo na volný čas nezatížený žádnými povinnostmi, jakési „právo na dětství“. Volno po vyučování se za časů našich prarodičů poněkud paradoxně nazývalo „prázdnou“, ačkoliv to rozhodně neznamenalo bezcílnou zahálku, děti měly tento čas vyplněný mnoha domácími povinnostmi, díky nimž také mnohem rychleji dospívaly. Infantilní třicátník, dnes zcela běžný jev, býval výjimkou považovanou za neštěstí a Boží dopuštění. Mnozí rodiče však dnes vyžadují pro své potomky opravdové prázdnou, doslova asociální izolaci ode všech nároků rodiny a dalších přirozených

lidských společenství. A zde dochází ke konfliktu se základní a nezměnitelnou povahou vzdělávacího procesu, který je ze své podstaty kontinuální a nikdy nekončící. Člověk především vzdělává po celý život sám sebe. Školní výuka mu v tomto procesu dočasně poskytuje odborné vedení, přičemž povinnou školní docházku lze chápat jako iniciační obřad, který má celku mladé generace zabezpečit výchozí zasvěcení. Povinné a hodnocené domácí úkoly jsou osvědčeným nástrojem, jak udržovat povědomí o nepřetržitosti vzdělávání, přenášet probíranou tematiku do soukromí domova a vtahovat rodiče do hry. A to především v rovině zajištění prostředí k jejich vypracovávání a v rovině přímého dohledu na včasné plnění povinností. Rodiče spolupracující v nejlepším zájmu svých dětí se školou výše uvedené vždy intuitivně přijímali a přijímají, problém však nastává dnes u těch, kteří vzdělání chápou jako neživý ornament, který se na půdě školy nějakým způsobem na žáky přenesou, aniž by se jich tento transfer blíže dotýkal. S tím také obvykle souvisí zvýšený zájem o přijetí potomků na věhlasnou školu nabízející diplom či certifikát zvučného jména zároveň ovšem provázený chabým zájmem o obsah a kvalitu výuky.

Netřeba vymýšlet dávno vymyšlené, avšak leckdy je nezbytné oprášit prosté skutečnosti a zásady, které pokryla až příliš silná vrstva obecného zapomnění. Budiž jasně řečeno, že hlavní smysl domácích úkolů tkví v oblasti výchovné, nikoli vzdělávací. V žácích pěstují smysl pro povinnost, zodpovědnost a samostatnost. I notorický opisovač se ke své povinnosti nějakým způsobem staví, nějakým způsobem se s ní vyrovnává, nemůže ji jen tak pustit z hlavy. A také čas od času při hodnocení pocítí, že jeho způsob je náhražkový a nemusí vést k dobrým koncům. Vedlejší, vzdělávací smysl domácích úkolů je pak v tom, že nabízejí zpětnou vazbu. Žák si bez fyzické přítomnosti učitele, na něhož by se mohl obrátit, ověří, nakolik si probírané téma

osvojit a zda je schopen vyřešit zadaný problém. Je to nejpřirozenější a velmi produktivní způsob sebehodnocení, které je dnes sice módním heslem, leč jeho naplňování se předpokládá v absurditách, jakou je třeba zvláštní oddíl mnohostránkového vysvědčení se slovním hodnocením.

18. 2. 2024

Několik poznámek k dnešnímu stavu českého školství

Jana Berkovcová

poslankyně PS PČR

Za největší riziko považuji ideologizaci našich škol prostřednictvím různých neziskových organizací. Nejen, že se jimi obklopuje ministr školství coby svými poradci, dostávají velký mediální prostor jako „inovátoři“ a „vizionáři“ vzdělávání. Jsou to lidé, kteří však většinou ve školách nikdy neučili, ale do škol mimořádně úspěšně pronikají, aby zde mnohdy nahrazovali ve výuce učitele samotné.

Živnou půdou pro působení těchto neziskovek jsou ve vyučování různá tzv. průřezová témata. Ta mnohdy nedovedou učitelé uchopit a neví, jak je učit. Jak mají například učit mediální výchovu, multikulturní výchovu, ekologii, témata války či pojetí genderu a další? Neziskovky vytváří pro školy k těmto tématům výukové a metodické materiály, nabízí přednášky a besedy s žáky. Učitelé, kterým většinou nic jiného nezbyvá, často tyto nabídky využívají. Tím se výuka těchto témat zcela dostává pod vliv neziskových organizací a jejich ideologie. Rodiče o zhoubném vlivu těchto organizací často neví vůbec nic.

Česká školní inspekce testovala žáky 9. tříd ve vybraných předmětech a došla k tristním výsledkům – polovina žáků dosahuje nedostatečné či minimální úrovně znalostí ve vybraných předmětech. Zároveň však stojí za zmínku zajímavé porovnání s výsledky mezinárodního testování PISA stejné věkové

kohorty žáků. V něm naši žáci v porovnání se zeměmi OECD dosáhli nadprůměrných výsledků. Jak si to vysvětlit? I když výsledky českých žáků se v čase zhoršují, zhoršují se i výsledky žáků v ostatních zemích a ti naši stále patří mezi nadprůměrné. Proč se tedy chceme neustále inspirovat západními vzdělávacími systémy? Chceme dětem snižovat laťku náročnosti, umetat jim cestičky, ve školách jim zajistit hlavně wellbeing, nezatěžovat je domácími úkoly. Ale je to správná cesta?

V této době probíhají revize rámcových vzdělávacích programů, tedy obsahu toho, co se děti ve školách mají učit. Dominantní snahou této „revize“ je učivo redukovat, aby děti nebyly přetěžovány zbytečnostmi. Na revizích pracují skupiny odborníků už více jak tři roky a stále jsou výsledky jejich snažení zahaleny mlhou. Občas něco mediálně prosákne, rozvíří veřejné mínění a vyvolává to obavy, jak to s nakonec s revizí kurikula dopadne. Pracovní skupiny vedou debaty, jak nastavit laťku učiva – zda na minimální úroveň s tím, že na ni dosáhnou všichni, nebo o něco výše, ale pak na ni všichni nedosáhnou. Ale to je přece normální, že všichni nedosáhnou na nastavenou laťku. Pokud ji snížíme na minimum, přestaneme rozvíjet talenty a motivovat nadanější žáky. A to je špatně. Aby mohli učitelé k žákům přistupovat individuálně, nemají na to – vzhledem k počtu žáků a jejich složení – vytvořeny odpovídající podmínky.

Učitelé jsou pro kvalitní vzdělávání naprosto klíčoví. Abychom si ve školách udrželi kvalitní učitele, musíme je adekvátně ohodnotit a zvýšit tak atraktivitu povolání i společenskou prestiž. Bohužel učitelé v našich školách jsou přetíženi administrativou, trpí často syndromem vyhoření a nedostatkem respektu ze strany rodičů.

Pokud chceme něco udělat pro zlepšení kvality vzdělávání, musíme něco udělat s inkluzí. V běžných třídách není

jednoduché učit, vezmeme-li v úvahu časté složení tříd, kdy i více jak polovinu žáků tvoří děti s poruchami chování, poruchami učení, děti s psychiatrickými diagnózami a cizinci. V takové třídě je složité rozvíjet všechny žáky a přistupovat k nim individuálně, pro takovou práci učitelé nemají vytvořeny podmínky (a otázkou je, zda takové podmínky vůbec vytvořit lze), přičemž současné pojetí inkluze táhne výsledky vzdělávání dolů. Chceme-li tedy zlepšit kvalitu výuky, musíme vyřešit inkluzi.

Zkusme si tedy několik mých poznámek shrnout. Osobnost učitele je pro vzdělávání žáků a studentů rozhodující. Ne vše se ale dá nahradit jejich nasazením a obětavostí. Vzdělávací politika by učitelům měla vytvořit nejen odpovídající materiální podmínky, ale měla by respektovat přístupy zdravého rozumu, měla by zabránit pronikání cizorodých subjektů do vzdělávacího procesu (často jim o zvyšování úrovně vzdělání nejde, ale sledují vlastní byznysové či ideologické cíle) a měla by zásadně přehodnotit inkluzi. K dispozici jsou již přesvědčivé zkušenosti se zaváděním inkluze do českých škol, které prokazatelně dokazují, že inkluze tak, jak byla zavedena, je nevydařenou součástí vzdělávacího procesu.

12. 2. 2024

„Nárok“ každého studovat to, co sám chce, nemá existovat

Michael Canov

senátor

Pokud se chceme vážně zamyslet nad tím, kam už celá léta kráčí české školství a jak je to s jeho kvalitou, musíme začít letmým ohlédnutím do dnes již vzdálené minulosti.

Kdysi se mi dostala do rukou písemná maturitní zkouška z matematiky z gymnázia v Olomouci z roku 1890. Myslím, že by ji dnes žádný maturant nesložil. Pravda, tehdy maturovalo 1 % populace. V době slavných filmů Škola základ života a Cesta do hlubin študákovy duše to bylo 5 % populace. A ten podíl se nadále zvyšoval. Až jsme dospěli do současnosti, kdy se zcela vážně začalo uvažovat a do vzdělávací praxe se začal zavádět nárok každého studovat tam, kde chce (bez ohledu na schopnosti). Se zvyšováním procentního zastoupení populace ve vzdělávacím procesu ovšem zákonitě úroveň vzdělání klesá, protože „Gaussovu křivku prostě neošidíš“.

Přírodovědné – především technické – vzdělávání nedostává patřičnou prioritu, naopak důležitost vzdělávání v tomto směru je stále více podceňována a nedoceňována. To konstatuji jako někdejší plně kvalifikovaný gymnaziální učitel chemie, fyziky a matematiky. Začíná to již na základní škole, na střední se to jen prohlubuje, mimo jiné i tím, že je možné odmaturovat bez jediného přírodovědného předmětu. Pro povinnou maturitu

z matematiky byla například před několika lety v Senátu jen zoufale malá menšina (včetně mne).

Nejotřesnější situace je však na českých školách vysokých. Zatímco prakticky žádné rozšíření lékařského, stavařského, chemického apod. vzdělání nenastalo, tak s novými a novými obory i přímo s novými vysokými školami (především soukromými) humanitního vzdělávání se v nedávné minulosti roztrhl pytel. S uplatněním jejich studentů po absolutoriu si zjevně nikdo nelámá a neláme hlavu. Ale je pravdou, že v zemi mezitím vyrostlo a dále roste množství nejrůznějších ideových, politických, a především progresivistických neziskových organizací, kde právě absolventi těchto „soft“ humanitních oborů uplatnění najdou, nejvíce v kategorickém prosazování nejrůznějšího „dobra“. Že se ovšem tragicky nedostává odborníků v přírodovědných a technických oborech, jako by snad ani nikoho vážně nezajímalo.

Realizace inkluze tak, jak se u nás praktikuje, je neštěstím našeho školství. Nepomůže se jí nikomu. Jedincům mentálně zaostávajícím se nedopřeje pocitů úspěchu, které by zažívali, kdyby se mohli vzdělávat ve speciálních třídách. Trpí však především žáci nadaní. A to se u nás velmi a velmi podceňuje. Nadaní žáci se v inkludovaných třídách nudí a nudí, a proto pak zlobí a zlobí... Rodiče se snaží z inkluzivního školství uniknout za každou cenu, a tak hlásí své děti na víceletá gymnázia v míře nevídané... Jako starosta obce jsem kdysi jako první široko daleko sloučil základní a zvláštní školu. A to proto, že jsem byl již tehdy přesvědčen, že děti nejrůznějšího nadání a schopností patří do jedné školy, nikoli ovšem do jedné třídy. Pokud chodí do jedné školy, mohou při činnostech, kde jsou jejich schopnosti a dovednosti srovnatelné, být přímo pospolu (např. při reprezentaci školy ve fotbalovém turnaji). Tam, kde jejich schopnosti či dovednosti porovnatelné nejsou,

je tomu přesně naopak – tam by ve společné třídě být takové děti neměly.

Tolik mých několik stručných poznámek na téma „kam kráčí české školství“. Podstatné však je i hledání odpovědí na otázku, co se s tím dá dělat. Nepatřím mezi skeptiky, kteří tvrdí, že vše už je tak daleko, že systém je „neopravitelný“. Ovšem základním předpokladem, aby k nápravě došlo, je, že katastrofální úroveň dnešního českého vzdělávání si musí uvědomit především nejširší česká veřejnost. A tam si nejsem jist, zda si tristního stavu v českých školách všech stupňů je vědoma, a proto si vůbec nemusí být vědoma, že by si nějakou změnu měla přát.

6. 2. 2024

Paradoxy vzdělávací politiky

Václav Trojan

zakladatel Ředitelské akademie

Máme všeobecně sdílenou vzdělávací politiku? Zajímá se veřejnost o školy i tehdy, když v nich nemá svoje vlastní děti? Zkuste prosím tento text vnímat hlavou ředitele běžné základní školy, kterému extrémně narůstá odpovědnost i za věci, které jsou nad jeho síly a možnosti.

Nelze napsat, že žádnou vzdělávací politiku nemáme, a už vůbec nelze říci, že by se o to řada lidí tu s větším, tu s menším nasazením nepokoušela. Problém je spíše v tom, že její tvůrci nedostanou potřebný časový prostor k naplnění myšlenek v praxi, popř. se totálně podcení naplňování vytvořené strategie či plánu. Je módní mluvit o implementačních procesech, ale právě zavádění změn je nejslabším místem vzdělávací politiky. Školská soustava je robustní a jakákoli systémová změna se objektivně projeví za mnoho let. Stačí si připomenout změnu délky základní školy z devíti let na osm a později zase zpátky na devět let, proměnu pojetí maturitní zkoušky nebo třeba zavedení povinného roku předškolního vzdělávání. Pokud pomíneme nesmyslné tápání v podobě vstupu dvouletých dětí do mateřských škol, máme ve vzdělávací soustavě děti od tří let věku minimálně do jejich plnoletosti. A to vůbec neotvírám Pandořinu schránku vysokoškolského vzdělávání, kde se kvůli nesmyslně velkorysé možnosti bez odpovědnosti a výsledků střídat školy do věku dvaceti šesti let a potom

být minimálně do třiceti let v doktorském programu pohybuje stále větší procento populace. Z toho vyplývá první paradox vzdělávací politiky.

Paradox neustálých začátků. S velkou slávou se vyčlení ne-skutečná finanční částka, je sestaven autorský tým, který posléze sestaví body, text, strategii. Mnohdy jsou to body zajímavé, lákavé a voňavé. Jenže, jak jde čas, se na ně postupně zapomíná, jsou překryty aktuálními problémy či přímo opuštěny a po jisté době přichází druhý paradox.

Paradox objevování objeveného. Dnes by nám jistě přišlo zvláštní až bláznivé začít na březích Atlantiku kácet stromy, dělat z nich lodě a věřit v nalezení nové cesty do Indie. My dnes víme, že Země je kulatá, a cesta do Ameriky i dál je dávno známá, globus znají žáci prvního stupně základní školy. Neplatí to ve vzdělávací politice. Např. v oblasti vzdělávání a podpory ředitelů škol se stejné zajímavé myšlenky a návrhy objevují v Bílé knize, potom ve Strategii 2020, ve Strategii 2030+ a najednou jsou nově objevovány v systémových projektech či kmenových aktivitách Národního pedagogického institutu. Možná to souvisí se třetím paradoxem.

Paradox hlasitých laiků. Stalo se už jakousi normou, že ve vzdělávací politice jsou stále silněji akcentováni jednotlivci i celé skupiny před nedávnem o škole a vzdělávání nic netušící, neznající kontext, historii a tím pádem spokojeně hledající a objevující již známé věci. Je poněkud zvláštní číst, že se v určité oblasti dosud vůbec nic neudělalo a že laická skupina učinila objev století. Přesně tohle hlásá mediálně zdatná aktivistická organizace v oblasti přípravy a podpory ředitelů škol.

Je potom s podivem, že i samotné MŠMT či Česká školní inspekce s těmito skupinami komunikuje, spoluprací je legitimizuje a otvírá jim cestu do míst, kam viditelně nepatří.

Paradox nekončícího řešení. Dokola se ptám, zdali chceme něco stále řešit, nebo už je na místě věc vyřešit? Pochopil jsem, jak je proces řešení (nikoli vyřešení) lákavý a přitažlivý zejména pro ty hlasité laiky, zvláště při přípravě nesmyslných projektových žádostí. Že jsem škarohlíd? Jsou to jen připomínky témat stále dokola předkládaných – odbřemenění ředitelů, vytvoření kompetenčního modelu pedagogických pracovníků, neexistence systému podpory škol, změna učitelské přípravy, podpora předškolního vzdělávání. Najděte někdy čas (a odvalu) přečíst si odstavce z citované Bílé knihy, odstavce z výsledků výborného projektu Cesta ke kvalitě, projektů Komplexní systém hodnocení, Vzdělávací lídr, Strategické řízení a plánování, Systém podpory učitelů a ředitelů, Střední článek, Kurikulum – lehce najdete obrovskou míru shody. V diplomových pracích se opívat nesmí, ve vzdělávací politice ano?

Paradox opouštění či popírání osvědčených postupů. Třeba bohorovná likvidace odvětvového řízení školství, uvádějících učitelů, učitelských konferencí, pedagogických praxí v podobě vedoucí práce na letních táborech... To jednak vedlo ke znejistění pedagogů, jednak ke kontinuálnímu hledání svatého grálu či paní Colombové, jak mnozí mluví o přípravě tzv. středního článku podpory, s nímž přichází nejen Ministerstvo školství, ale také právě ona pojmenovaná skupina laiků věřících, že jim jejich dobře placená projektová práce vydrží do důchodu. Stejně paradoxně působí viditelná snaha o snížení úrovně znalostí žáků v protikladu se zprávou ČŠI, která konstatuje nízkou míru zohlednění požadavků státního kurikula v reálné výuce. A raději nepřipomínám novou hysterii okolo zákazu domácích úkolů.

Paradox nezralosti tvůrců. Tento paradox považuji za zásadní. Vzdělávací politika musí být realizována zralými osobnostmi, které unesou skutečnost, že něco navrhly či nerozhodly dobře.

Namátkou pár příkladů:

- Naplňování kurikulární autonomie v podobě sestavení formálně složitého školního vzdělávacího programu bylo mrháním energie učitelů a v lepším případě odváděním jejich pozornosti od podstaty práce s žáky. Sáhodlouhé debaty o struktuře předmětů, o umístění např. předmětu fyzika do šestého či sedmého ročníku základní školy, přeřazování celých celků učiva z předmětu do předmětu, distribuce učiva do jednotlivých ročníků, znovuobjevování návazností – to vše pohltilo učitelskou energii natolik, že začal unikat zásadní problém – pedagogická autonomie musí být směřována do oblasti cílů, metod, didaktických postupů a způsobů hodnocení. Celostátně stanovené kurikulum s pevně danými předměty či smysluplně poskládanými vzdělávacími bloky, obsahem, kánonem nepodkročitelných znalostí nebere učiteli jeho samostatnost, nebere mu výběr metod a postupy práce. Naopak – nechá mu cílit pozornost přesně tam, kde ji má mít, tedy u jeho žáků. Na úrovni základního vzdělávání nejsou další experimenty žádoucí.
- Zřizovatelské kompetence byly na počátku tisíciletí roztrženy takovým způsobem, že ve většině obcí je za školu odpovědný politik bez jakéhokoli přehledu o školství.
- Struktura řízení školství se odstraněním odvětvového řízení stala nefunkční, ředitel školy nemá odborného nadřízeného.
- Autonomie vysokých škol ve středověkém stříhu byla přivedena ad absurdum do situace, kdy stát ztratil jakýkoli vliv na počet a podobu připravovaných budoucích učitelů, zůstal mu jediný závazek všechny produkty vysokých škol v plné výši financovat.

- Stále dokola papouškovaný trend o nepřetěžování dětí fakty a znalostmi jasně ukázal svoje limity – úroveň vědomostí a zejména nezbytných znalostí žáků klesá.
- Zaměření na kompetence zacyklilo učitelské přemýšlení k formálnímu chápání výuky a neustálému potvrzování naplňování kompetenčního rámce.
- Zájmové skupiny, vlivné nadace i většina sdělovacích prostředků vytváří kolem každého nového ministra školství neprostupnou bariéru a podsouváním neexistujících problémů a zbytných témat vnášejí do veřejnosti nálady, které tam rozhodně nepatří a mnohdy škodí.

Jsem přesvědčen, že máme lidi schopné vzdělávání posunout a nejen zmíněné věci začít skutečně řešit.

7. 2. 2024

Učitel je pilířem vzdělávacího systému, ale neunesení tíhu totality

Jaroslav Turánek

imunolog, vysokoškolský pedagog

„Jsou toliko dvě strany politické na světě: strana poctivých a strana nepoctivých; poznáte a rozeznáte je podle toho, která školství podporují.“

– Karel Havlíček Borovský

Ve vládě je dnes několik bývalých učitelů (Fiala, Bek, Rakušan i odvolaný Gazdík), předsedou Senátu je bývalý učitel Vystrčil. Nezdá se však, že by vládní prioritou bylo skutečné zkvalitnění českého školství, jak naznačují problémy s jeho financováním a s digitalizací přihlášek na střední školy, či další nápady ministra školství Beka, které šokovaným ředitelům škol zamotávají hlavy, když musí řešit nesmyslné škrtky, např. v odměňování nepedagogických zaměstnanců.

Jak v průběhu času rudne, hnědne, rudozelení a duhová Evropa, tak se obarvila a dále zabarvuje i naše společnost. Každá totalitní moc chce nového člověka, který jí bude zcela oddán a podřízen až do jeho nejnižšího soukromí. Potřebuje člověka, kterého bez odporu zcela ovládne a učiní jej nevolníkem sloužícím zájmu elit diktatury. Z této masy si potom vychová

nové loajální eurokraty. Komunisté měli své pionýry a svazáky, nacisté si připravovali novou rasově čistou generaci v Hitlerjugend. Společně nenáviděli organizace, jakými byly a jsou Junák či Sokol. Nedílnou součástí utváření nového člověka-nevolníka je škola a vzdělávací systém, jehož pilířem je učitel. Proto je učitel předním objektem, na který je zaměřeno působení totalitní moci. Podle ní se učitel a škola musí stát převodovou pákou, která působí na mladou generaci od základní školy až po univerzitu. Namísto vzdělávání a výchovy mladého člověka je škola přeměněna na zařízení pro ideologickou indoktrinaci a učitel má být povolným nástrojem tohoto procesu. „Jak pán chce, tak farář káže a kantor učí“, říká české přísloví. A když takový vzpurný kantor Halfar učí, jak mu káže zákon Boží? Pokud se učitel nepodvolí tlaku vrchnosti, ohrozí svoji profesní existenci a v krajním případě může být i uvězněn a společensky dehonestován, jak vidíme na příkladech ze současného „pětikoaličního panování“. Nic se nezměnilo od dob Slezských písní Petra Bezruče.

Úkolem učitele je především vzbudit a udržet u žáků touhu po vzdělávání a poznání. „Nuda je smrtelný hřích učitele“, tvrdil Johann Friedrich Herbart, německý filozof, psycholog a zakladatel pedagogiky jako akademické disciplíny. Předávat pozitivní emoce, ukazovat krásu jednotlivých vědních disciplín a vysvětlovat jejich potřebnost pro život musí být jeho prioritním úkolem. Stejně tak jako vnášet do myšlení žáků strukturu souvislostí a naučit je vyhledávat fakta, třídit je a interpretovat v komplexním pohledu na daný problém. Takto vzdělaní lidé nejsou snadným objektem ideologické manipulace prováděné skrze masmédia. Ideologická indoktrinace ve vzdělávacím systému je neslučitelná s rozvojem demokratické společnosti. Neustálé reformy vzdělávacího systému v podstatě neslouží ke skutečnému zkvalitnění vzdělávacího

procesu, ale k prosazení ekonomických zájmů určité skupiny mocných, která se na reformě podílí a uskutečňuje ji financováním z veřejného rozpočtu pod taktovkou aktuální státní moci. Výsledkem je permanentní reforma a úpadek skutečného vzdělání. Absolventi se naučí číst, ale nedovedou rozlišit, co za přečtení stojí a co ne. Z moderní školy nevychází vzdělanci, ale novodobí svazáci-aktivisté načichlí marxismem, konopím a lenivostí, která se snoubí s nezodpovědností. Pozorujeme to na masové produkci nepotřebných absolventů různých oborů sociálních a genderových studií, kteří plní řady aktivistů v neziskových organizacích parazitujících na veřejných rozpočtech. Tito polovzdělanci vstupují do politiky a destruuji přirozené základy společnosti a státu. Zcela zjevně toto platí pro představitele stran pětikoalice. Pod jejich vedením se naplňuje tristní vize francouzského filozofa Michela Foucaulta: „Školy plní stejné sociální funkce jako věznice a blázince – definují, třídí, řídí a regulují lidi.“

A co náš kantor Halfar, jak obstojí sám proti všem v době nastupující eurodemokracie, klimatu společenského nezájmu o cokoliv, kulturní prázdnoty, zeleného údělu a genderového šílenství? Jak má dostát učitelskému poslání, když velká část nové generace rodičů vplula do konzumního konformismu a svoje děti vydala napospas chytrým telefonům a určovatelům pohlaví?! „Místo toho, abychom své děti více milovali, instalujeme do škol detektory kovu.“ (Michael Jackson) V lavicích sedí novodobí Pavkové Korčaginové a nebohý Halfar už neví kudy kam. Stav školství je zrcadlem stavu společnosti. A tak náš Halfar raději hlavu skloní, aby na něj nezbylo jen místo v rohu hřbitova, čímž dojdou naplnění slova exministra školství Petra Pířhy: „Školy naplněné zbabělci, kteří se zajímají nejprve, a často jedině, o svůj plat, nemohou nikoho vychovat v pevného, pravdivého člověka“.

Demokracii mohou vybudovat jen ty národy, kde se snoubí u lidí odbornost s charakterem. Pokud školský systém bude produkovat celou generaci namyšlených polovzdělců chabého charakteru, dojde k erozi univerzitního prostředí a celé společnosti, neboť: „Mozek blbce přetaví filozofii v slabomyslnost, vědu v pověru a umění v puntičkářství. Za tím účelem existuje univerzitní vzdělávání“. (George Bernard Shaw) Těto generaci nahradí umělá inteligence přirozený rozum, všeobecný rozhled a strukturu souvislostí. Následky na sebe nedají čekat a již vystrkují růžky. Važme si kantora Halfara, podpořme ho a neka-
menujme proroky.

7. 2. 2024

Publikační byznys

Vilém Podrázský

bývalý děkan Fakulty lesnické a dřevařské ČZU v Praze

Vysoké školství stojí podle obecného mínění na vrcholku českého vzdělávacího systému a rozhodně není ušetřeno problémů. Za posledních několik desetiletí se změnilo od značně výběrové k dosti masové záležitosti, což přináší i řadu deformací. Cílem tohoto příspěvku je upozornit především na jeden rys, který se řadě akademických pracovníků nejen z vysokoškolského prostředí jeví jako dosti patologický.

Ponechme zatím stranou diskusi o oprávněnosti nabídky opravdu velkého počtu oborů na nově zakládaných fakultách a celých vysokých školách, veřejných i soukromých, která jen vzdáleně odráží potřeby praxe a celé společnosti a vychází spíše vstříc konjunkturálním zájmům o studium jako takové. Svého času tak byla úspěšná strategie nabírat velký počet studentů. Navíc bylo české prostředí velmi liberální, co se týče vzniku nových škol, i neuniverzitního typu. Výsledkem je velký kvantitativní nárůst veřejných škol a vznik obrovského množství škol soukromých, na kterých se rozptýluje financování sektoru. Výrazně narostly obory, jejichž absolventi nemají odpovídající uplatnění, ale jsou „sexy“ pro studenty. Hledisko uplatnitelnosti je silně potlačeno při hodnocení VŠ. Ponechme stranou i kvalitu nastupujících studentů, kde se značně navýšil podíl těch, kteří by ještě před krátkým časem nemohli uvažovat ani o studium na školách středních. To pak s sebou nese

i „přízpůsobení“ studia vysokoškolského kvůli hodnocené studijní úspěšnosti. Praxi pak „úroveň diplomu“ často ani nezajímá. Naopak zájem o obory, kde se vyžaduje náročná příprava a často je zde velký zájem společnosti, klesá.

Důsledkem velkého počtu studentů a rozvolnění studia je také rostoucí anonymita studia, ztráta kontaktu mezi učiteli a studenty, ale i mezi studenty vzájemně, „studijní kruhy“ díky individualizaci a digitalizaci přestávají fungovat, což u řady oborů představuje ztrátu motivace ke studiu. I týmová práce studentů je tím nabourána. Dělením na Bc. a Mgr. stupeň je v řadě případů narušena kontinuita a logika studovaných oborů.

Za diskusi by stál i soubor grantových programů, které ne vždy odrážejí potřebu toho, co by bylo potřeba řešit. Zde je na místě debata o zadávání výzkumných projektů a jejich naplňování. Na druhé straně je financování přes projekty nezbytné pro určitou úroveň financování akademických pracovníků, aby základní plat profesora předstihl mzdu pokladního v supermarketu a plat asistenta dosáhl alespoň poloviny této částky. Výzkumné aktivity jsou také často možné jen díky grantovým prostředkům, a to nejen na vysokých školách, ale i na ostatních výzkumných institucích, kde jsou často i nezbytností pro pouhé zachování některých i velmi potřebných oborů.

Záležitost, na kterou bych chtěl zejména upozornit, je hodnocení vysokých škol podle aplikace tzv. Metodiky 17+ ministerstvem, z pohledu řadového profesora. Modifikace této metodiky je uplatňována pro stanovení podstatné části rozpočtu vysokých škol, jeho institucionální části, a je podobně jako ostatní pilíře, tedy platba za studenty a grantové prostředky, nezbytná pro alespoň trochu přijatelné financování VŠ. Na řadě fakult je aktivita v této oblasti i podstatnou součástí hodnocení akademických pracovníků, není se tedy třeba divit tlaku jejich managementů v této oblasti.

Nic proti tomu, každý akademický pracovník by měl být zapojen do výzkumu v rámci svého oboru a výsledky mimo jiné na kritickém vědeckém fóru prezentovat, jde jen o míru a důraz na formu. Tady je problém vhodné nastavení kritérií, což je nekonečný proces. Snaha po „excelentních výstupech“, pro MŠMT představovaných takřka výhradně jen články v časopisech Q1 a Q2 podle AIS, vede ke ztrátě kontaktu s domácím prostředím i s praxí, jsou preferováni vysoce „impaktivně“ publikující kolegové a lidé s kontakty, s praxí a se zkušenostmi jsou často vytlačováni, nebo jen trpěni, s dopadem na jejich institucionální i finanční status. Tvorba těchto publikací je zcela jistě velmi kvalifikovanou a náročnou prací, hodnou ocenění, její absolutní preference ale vede v řadě případů ke ztrátě kontaktů s realitou, velmi kulantně řečeno. A rovněž k výraznému poklesu zájmu o „pouhou výuku“.

Tím se dostáváme k hlavní záležitosti, na kterou cílí předkládaný příspěvek. Publikace ve zmíněných žurnálech totiž nejsou levnou záležitostí. Autor příspěvku ještě pamatuje případy, kdy za publikování vědeckého článku byly redakcemi vypláceny autorské honoráře, což se během doby výrazně měnilo. Řada „světových“ nakladatelství, do kterých jsme tlačeni, přešla ke strategii, kdy nejsou vědecká sdělení veřejně publikovaná a dostupná, ani není třeba dané časopisy a jiné publikace kupovat, ale autoři sami jsou nuceni za publikování svých výstupů platit. A ne málo. Za publikování v tzv. „open access“ žurnálech jsou placeny sumy i přes 50 tisíc korun. To může představovat podstatnou část prostředků uvolňovaných na výzkumné projekty. Z České republiky tak odtékají řádově desítky milionů (možná řádově i více) věnovaných původně na vědecké projekty. Publikovat „impaktivně“ je ovšem pro vědecké pracovníky nezbytné, neobstáli by na svých pracovištích.

Ozývají se názory, že dané podnikání v oblasti publikací vědeckých poznatků je jednou z nejefektivnějších činností, legálních i ilegálních, s minimálními náklady. Řada vědeckých pracovníků se ráda ujímá redakční práce (guest editor) pro dané žurnály za odměnu v podobně možnosti levnějšího nebo bezplatného publikování v nich. V oblasti konspiračních teorií pak může vzniknout idea o koncentraci světových nakladatelství vědecké literatury v několika málo centrech, diktujících následně směřování výzkumu a kontrolujících daný prostor.

Vysoké školství je součástí celého vzdělávacího systému a bude hodně záležet na definování zájmu společnosti, nakolik má k jejímu rozvoji a fungování přispívat. Řešení jednotlivých problémů a optimalizace celého systému rozhodně nebude triviální záležitostí a rozhodně by mu měla předcházet důkladná analýzy a sebereflexe.

12. 2. 2024

Recept na silné, vzdělané osobnosti?

Marta Magdalena Krumphanzlová

Institut Václava Klause

Formování charakteru jednotlivce – jedna z nutných podmínek kvalitního školství a vzdělávání, jak zaznělo z úst prof. Jaroslava Turánka – to byl jeden z akcentů, které mi metaforicky zastřešily veškeré včerejší Rozmluvy. Odtud také vede teze prof. Petra Druláka, že stát má zájem na výchově stáda bezcharakterních polovzdělců, kteří jsou z podstaty, na rozdíl od nevzdělců, skutečnou hrozbou pro společnost. Opravdové broušení osobnosti se totiž rozhodně nerovná „správné“ občanské, sexuální či mediální, „protidesinformační“ a „uvědomělostní“ výchově, skupinovým terapiím na univerzitách či různým groteskním kurzům asertivity či proškrtání penza požadovaného učiva.

Dle mého uvážení se dnes prvním principem přirozeného utváření a všestranného vzdělávání lidské bytosti stává několikrát zmiňovaná důležitost exkluzivity, která stojí v přímém rozporu se soudobým nárokem na vzdělání všech. Jakkoli se to současné, rovnostářskými ideologiemi protkané společnosti může zdát kruté a nespravedlivé, vzdělání se po celé lidské dějiny dostávalo jen úzce vybrané a těžce zkoušené elitě. Jednalo se o nejbohatší či vyšší střední vrstvy nebo o nadprůměrně nadané, výjimečné, třídní rozdíly překračující osobnosti, které si ve společnosti vysloužily svými viditelnými schopnostmi

a nadáním právo studovat, což jim umožnila stipendia či podpora celé rodiny. Právě vědomí takové výlučnosti a z toho plynoucí vděčnost, neustálá potřeba dostát nárokům spolu s láskou ke vzdělání a vědomím svobody v zacházení s vlastními hřivnami jsou něco, na co mohl být Západ vždy hrdý. Už jen proto, že si z toho plynoucí přirozenou soutěživostí vybojoval i svou ekonomickou prosperitu, z níž ještě dnes – již na dluh – čerpáme. Jaksi překvapivě se nikdo blíže nedotkl tématu školného, které jako hlavní „tvrdý“ nástroj přesně tuto žádoucí exkluzivitu umožňuje. Ovšem v současnosti je téměř nemožné takové návrhy předložit, neboť, jak také zaznělo: „Není cesty zpět.“ Je tomu ale opravdu tak?

Poněkud zanedbaným otloukánekem se zdají být humanitní vědy.

V jejich případě je totiž zcela klíčové rozlišovat jejich současný, sebedestrukční stav na Západě a skutečnou úlohu humanitních, potažmo uměleckých oborů, tj. filosofie, etiky, historie, politologie, studia jazyků, literatury, hudby atd. Dle západní tradice má být jejich náplní to, co činí člověka člověkem, tedy péče – péčí rozumějme i výchovu – o lidskou duši. Bez metafysického uvažování založeného na náboženském přesvědčení (!) totiž není pokory, píle, vášně po poznání pravdy, není úcty k dílu předků, není potřeby krásy ani nutnosti překonávání sebe sama či sebekritiky. Pro přesnost musím dodat, že naproti vytyčenému problému zanedbávání a zadupávání technických a přírodovědných oborů (laicky řečeno „racionálních věd“) stojí tristně zanedbána exkluzivita humanitních věd a důraz na jejich podstatu. Humanitní vědy, místo aby v ideálním případě nasazovaly pomyslnou uzdu jaderným vědcům, reprodukčním klinikám apod., rozleptávají nejprve samy sebe a následně i celou společnost s potenciálně nadanými jedinci. Bez Boha a metafysiky zde zbyl jen arogantní člověk-aktivista, který

vychovává k novému světovému řádu. Není se tedy čemu divit – posmívanou výuku náboženství a katechismu na středních či základních školách nahradila sexuální, mediální a občanská výchova, která nemá ve skutečnosti za cíl vychovávat ani učit mysl, ale má vytvářet panevropské huxleyovské děti patřící státu nahradivšího nepotřebného, technologiemi vytlačeného Boha.

V mezích oné zastřešující formace charakteru se závěrem pokusím poněkud kacířsky vyjádřit naději v klasické umělecké vzdělání¹, v jehož prostředí se jako tanečnice a studentka dějin umění denně pohybuji. Podle mé zkušenosti zde výchova, disciplína, pokora a zároveň soutěživost, bez nichž nelze přežít ani se prosadit, z většiny stále hrají nezastupitelnou roli. Restaurátoři jsou stále vedeni k technickému a řemeslnému drilu, samostatnému uvažování, pokoře a lásce k dílům starých mistrů. Vrcholní pianisté cvičí deset hodin denně a neuvěřitelně disciplinované baletky jsou hodnoceny za svůj nadlidský výkon. Kvótám či inkluzi jakéhokoli druhu by se po právu po celodenní dřině vysmáli.² Uznávám, že tento svět sice patří naprosto zanedbatelnému okraji celé společnosti, nicméně je neskutečně obcerstvující vědět, že až na výjimky tato umělecká subkultura stále plodí a vychovává samostatně uvažující a tvořící, profesně apolitické jedince. Jistou naději tedy přes všechny pesimistické anamnézy a prognózy stále nalézám díky lidem, kteří dosud mají lásku k dovednostem, vědění a krásě.

7. 2. 2024

---

1 Nepočítám samozřejmě dnešní studium herectví či podivné postmoderní výtvarné obory, myslím umělecké druhy s oním nudným přízviskem „klasický“ či „starý/historický“.

2 Zatím – a u nás! Již jsem zaznamenala transgender tanečníka v USA, který mezi profesionálními baletkami dostal hlavní roli pro svou sexuální orientaci, nicméně zdá se, že se tak díky „ultra-konzervativnímu“ publiku stalo poprvé a naposledy.

Vědcům chybí vzdělání

Milan Knížák

Největším nebezpečím současného světa a největší hrozbou pro budoucnost je ta oblast lidské činnosti, která se nazývá vědou. Zcela se vymkla etickým kódům a je jen honbou za stále ob-skurnějšími objevy (podobně jako ve sportu za rekordy) podporovanou sponzorujícími koncerny i ješitností samotných vědců. Jejich objevy činí svět nepřehledným. Mizí hranice mezi reálnem a fikcí, mezi možným a nemožným, mezi blízkým a vzdáleným.

Věda, která se v počátku svojí racionalitou zdála být užitečná, poněvadž přišla s řadou nových léčebných metod a pomohla racionalizovat lidskou činnost, se dnes rozrostla do vymýšlení nových a nových produktů založených na „vědeckém základě“, které mají sloužit především ziskům výrobců. Objevy jsou bez jakýchkoliv etických korektur odměňovány řadou prestižních cen. Vše s obrovskou pompou, většinou doprovázenou tučnými výdělky.

Média vytvářejí obecný pocit, že věda je jediný spasitel, který zachrání naši budoucnost. Bylo by to krásné a dokonce možné, jen s tou výhradou, že do té doby věda svět nezničí.

Problém je už v procesu vzdělávání, který se zbavil etických norem a slouží jen jako informační servis. Vedle užitečných (i když mluvit o užitečnosti je velmi problematické) dopadů na společnost vzniká stále se zvětšující pole možností, jak vědu zneužívat k mrzkým a parciálním cílům.

Je to další z fenoménů poukazující na plebejizaci lidské společnosti. Úbytek elit je varující.

Procitněme aneb tři alarmující poznámky k českému školství

Ivo Strejček

člen správní rady IVK

Blíží se pololetí školního roku 2023–24 a žáci i studenti základních a středních škol budou dostávat vysvědčení. Zřejmě i v tomto kontextu se v posledních dnech objevila celá řada informací souvisejících s aktuálním stavem českého vzdělávání i návrhy, jak neradostná data „napravit“. Všimněme si některých.

Poznámka 1

Abychom si lépe uvědomili, v jak zoufalém stavu české vzdělávání je, citujme několik neuvěřitelných dat z Výroční zprávy České školní inspekce 2022/23. Vynechme data týkající se středoškolských výsledků a všimněme si pouze dat popisujících kvalitu znalostí žáků základních škol. Základních škol proto, že jde o vzdělání, které má být povinně poskytnuto všem dětem bez rozdílu pohlaví, rasy nebo společenského postavení a jehož kvalita následně předurčuje úroveň vzdělání středoškolského i vysokoškolského.

Minimální nebo nedostatečnou úroveň znalostí¹:

- U čtenářské gramotnosti v 5. ročníku vykazuje 55 % žáků;
- U čtenářské gramotnosti v 9. ročníku vykazuje 46 % žáků;

---

¹ Zdroj: Kvalita vzdělávání v ČR, Výroční zpráva 2022/2023, Česká školní inspekce, str. 76, Praha, prosinec 2023

- V dějepise – 9. ročník 57 % žáků;
- Ve fyzice – 9. ročník 54 % žáků;
- V chemii – 9. ročník 64 % žáků;
- V přírodopise – 9. ročník 55 % žáků;
- V zeměpise – 9. ročník 50 % žáků.

Z těchto čísel, které zveřejnila Česká školní inspekce (tedy jde o výsledky inspekčních šetření, nejde o data neprofesionálně sebraná), plyne, že asi polovina žáků opouští základní školy s minimálními nebo žádnými znalostmi v klíčových vyučovacích předmětech. Další úspěšný rozvoj dítěte limituje především nedostatečná čtenářská gramotnost (1. stupeň ZŠ opouští 23 % dětí, které nevykazují jakoukoli čtenářskou gramotnost, 2. stupeň ZŠ 16 %!).

Poznámka 2

Údajní odborníci z Masarykovy university v Brně „představili nový typ vysvědčení s názvem JINAK“. Tento „moderní“ typ vysvědčení má mít šest stran. První strana má obsahovat administrativní údaje, celá druhá strana má být věnována popisu „chování dítěte sama k sobě, k druhým i k učení a tuto stránku vysvědčení vypracuje společně sbor učitelů“. Třetí až pátou stranu bude tvořit hodnocení jednotlivých předmětů na základě „bodování na škále v jednotlivých disciplínách, kde učitel radí, jak se má dítě zlepšit“. Poslední strana „dává prostor k sebehodnocení samotnému žákovi. Sem také učitel umístí obrázek, který dítě v minulém období nakreslilo, nebo příběh, o který se podělilo“. Autoři z Brna si ale především libují, že toto šestistránkové vysvědčení bude „společnou prací učitelů, žáků a rodičů“. K takové formě vysvědčení se už, bohužel, hlásí asi šedesát základních škol v ČR!

Jednou věcí jsou „nápady“, kterými nás zaplavují mnohá tzv. pedagogická pracoviště, aby tak ospravedlnila a obhájila

svoji existenci. Podstatnější však je, že náš vzdělávací systém ztrácí pojistné mechanismy, kterými by eliminoval podobné návrhy rozvracející školství.

Jak je vůbec možné, že Česká školní inspekce nebuší na poplach (a varovných dat potvrzujících neblahé trendy má dost a dost, jak je vidět výše) a nevybízí ministerstvo školství k rozhodným zásahům proti evidentně zničujícím nápadům, jakými je například „šestistránkové vysvědčení“? Proč se neozývají a neprotestují učitelé? Vždyť vypracovávání zbytečných elaborátů jim vezme další cenný čas nutný k přípravě na výuku i na výuku samotnou? Mají daňoví poplatníci tolerovat úředníkům z ministerstva školství postoje, kterými nápady typu „progresivní vysvědčení“ podporují a „zařazují mezi povolené formy školních dokumentů“? Je akceptovatelné, aby v souvislosti s „novým vysvědčením“ vedoucí odboru mateřského a základního školství MŠMT prohlásil, že „podporujeme i zrušení známkování v prvních třech ročnících základní školy, protože známkování na tomto stupni vzdělání už v EU opustili“? Cožpak si můžeme i nadále dovolit podporovat chaotizující metody sporných odborníků vedoucí až k zaostávání, které hraničí s negramotností – v minulých desetiletích v této zemi nemyslitelné a fakticky vymýcené?

Poznámka 3

Národní ústav duševního zdraví uvádí, že „40 % žáků vykazuje známky střední až těžké deprese, 30 % má úzkosti“. I proto prý Národní pedagogický institut ve spolupráci s ministerstvem školství připravuje změny, které mají „přinést větší důraz na duševní zdraví a pohodu žáků ve školní výuce“. Novým tématem zařazeným do „moderních“ učebních směrů se má stát tzv. „wellbeing“ – z angličtiny do češtiny snad přeložitelné jako „pohoda a blahobyt“. „Wellbeing bude

ukotven v oblasti, která se má jmenovat osobnostní, sociální, etická a karierní výchova“, sděluje jedna z autorek z Národního pedagogického institutu.

Je právě zařazení programů navozujících pocit „pohody a blahobytu“ do vzdělávacího procesu tou správnou cestou? Výuka je práce a sem tam to nebývá (jako každá práce) činnost příjemná a pohodlná. Vždy přece bylo normální, že ne každý musel nutně prožívat „wellbeing“ při lámání si hlavy nad řešením rovnic nebo učením se nepravidelných sloves.

Nepochybně mnoho záleží na osobnosti pedagoga, jak pojmut výuku zábavně, ale ani on neumí zabránit každodennímu mnohahodinovému vysedávání dětí a mladých lidí u počítačů hraním nejbizarnějších her. Není právě onen soustavný „pobyt“ dětí ve facebookových bublinách či u počítačů jedním z důvodů jejich depresí? A co vliv nejrůznějších tzv. „influencerů“, lidí mnohdy podivných a leckdy zjevně psychicky labilních? A jak se vůbec na duševním zdraví dětí podepisuje rodina, často nefunkční, rozbitá, rozvrácená a zbavená vnitřní důvěry a sounáležitosti? Neměli bychom právě tady hledat příčiny problematických psychických stavů dnešní mládeže?

Cestou ke zlepšení výsledků ve vzdělání nejsou ani mnohastránková vysvědčení se slohovými pracemi „písemného hodnocení“, ani povinné zavádění cvičení v navozování pohody v duších mladých lidí. Cestou je návrat ke zdravému rozumu, k odmítnutí pokrokařských nesmyslů, k vytěsnění „her na vzdělávání“ zcela mimo vzdělávací proces a návrat k náročnosti vzdělání s vědomím, že nelze donekonečna vycházet vstříc přebujelému kultu bezpracného pohodlí.

Je nezbytné burcovat veřejnost, neboť drtivá většina ani netuší, po jak šikmé ploše náš vzdělávací systém klouže. Procitněme! Ještě snad není příliš pozdě.

23. 1. 2024

Poláci ruší domácí úkoly. Berme to jako odstrašující příklad!

Ivo Strejček

člen správní rady IVK

Nová polská ministryně školství v Tuskově vládě Barbara Nowacká prohlásila, že „od dubna budou na [polských] základních školách zakázány domácí úkoly“. Nowacká navíc očekává, že „pozitivní krok tímto směrem povede za pár let ke stejnému rozhodnutí i polské střední školy“.

Polsko v tomto levicovém vzdělávacím radikalismu vůbec není samo. Povinnost zadávat a vypracovávat domácí úkoly již byla například zrušena ve Velké Británii a také v České republice se vloni objevila petice za zrušení domácích úkolů. Zdejší ministerstvo školství sice vágně domácí úkoly v odpovědi petentům „bránilo“, doporučilo však, že „není vhodné domácí úkoly známkovat a že „zcela nepřípustné je hodnotit (například známkou 5) nevypracované domácí úkoly“. Domácí úkoly mají být „dobrovolné“ a „jejich hodnocení má být konkretizováno ve školním řádu“.

Budiž poctivě řečeno, že (ne)zrušení domácích úkolů není mezi pedagogickou obcí v Čechách problémem jednosměrným. Dle snadno dostupných reakcí učitelů je zjevné, že celá řada se zrušení domácích úkolů obává. Proti nim stojí „učitelé – pokrokáři“ opakující stále stejnou mantru o „nepřetěžování“ žáků a studentů, o „sociální nespravedlnosti domácích úkolů“, či dokonce o „nepřijatelnost stresování“ mladých lidí domácími

úkoly. Ministerstvo školství debatu nijak nezklidňuje, ale setrává na alibistickém řešení „je to na ředitelích škol“.

Zkusím několik argumentů zobecnit, neboť „domácí úkoly ano/ne“ je méně debatou o úkolech samotných, ale především ohromnou debatou o tom, jakou kvalitu vzdělání v této zemi chceme mít.

Začněme poznámkou, zda je vůbec správné, aby povinnost či dobrovolnost zadávání domácích úkolů byla na ředitelích škol samotných. Systém, ve kterém si každá škola dělá, co chce, kvalitu i kompaktnost vzdělání (především základního) ničí. Je to fakticky útěk před odpovědností a přehození problému ministerskými úředníky na učitele samotné. Extrémní a mimo realitu jsou i názory, že o povinnosti domácích úkolů se mají učitelé „radit“ s žáky či dokonce si žáci mají v tomto ohledu rozhodovat sami. Jde o mimořádně nebezpečný trend, který u mladých lidí ničí pocity jakékoliv povinnosti a odpovědnosti – tak důležité pro zbytek jejich života, současně posiluje jejich pocity „nároku“ na bezstarostnost a pohodlí.

Ti, kteří obhajují zákaz domácích úkolů, obvykle argumentují i tím, že učitelé jsou přetížení a kontrola domácích úkolů jejich přetížení zvyšuje. Že jsou mnozí učitelé přetížení, je asi pravdou. Ale příčinou nebudou domácí úkoly jejich žáků (což je součástí povinnosti práce učitele), ale zcela nesmyslné přetěžování plněním zbytečných a nesmyslných byrokratických nároků. Podle Výroční zprávy české školní inspekce až 82 % pedagogické veřejnosti si stěžuje na „nadměrnou byrokracii“.

Pokud se i přesto najdou ti, kteří budou tvrdit, že zrušením domácích úkolů se má ulehčit pedagogům, pak nechť je řečeno jasně – učitel má povinnost s úkoly (a nejen domácími) před své žáky přicházet a současně skrze uložené úkoly je jeho povinností vést žáky k řešení. Škola má být namáhavá, neboť význam námahy je pro vývoj mladého člověka zásadní. Jenom tudy se

může žák rozvíjet. Splnění či nesplnění zadání domácího úkolu je, konec konců, i nezbytným a cenným zrcadlem, jak úspěšně a dostatečně kvalitně byla látka ve škole probrána.

Jsem zcela neoblomně na straně těch, kteří jsou proti rušení domácích úkolů. Tvrdím, že z rozhodnutí polské ministryně školství bychom si v Čechách brát příklad neměli. Berme jej jako podnět k přemýšlení, jaké školství v naší zemi chceme a berme jej i jako varování před dalším ústupem od výkonově zaměřeného školství. Trend snižování úrovně kvality vzdělání je více než varovný.

30. 1. 2024

Vydává Institut Václava Klause
Šárecká 29, 160 00 Praha 6
e-mail: office@institutvk.cz
www.institutvk.cz

IVK – Newsletter Institutu Václava Klause
Registrace MK ČR E 11024
Speciál Newsletteru
Datum vydání: 17. 4. 2024